

Brusel 4. června 2021
(OR. en)

9145/21

SOC 356
EMPL 266
ECOFIN 509

POZNÁMKA

Odesílatel:	Výbor pro sociální ochranu
Příjemce:	Výbor stálých zástupců / Rada
Předmět:	Zpráva Výboru pro sociální ochranu a Evropské komise o přiměřenosti důchodů z roku 2021 – hlavní závěry – potvrzení

Delegace naleznou v příloze klíčové závěry výše uvedené zprávy ve znění, které dne 18. května 2021 přijal Výbor pro sociální ochranu, za účelem jejich potvrzení Radou pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (EPSCO) na zasedání dne 14. června 2021.

Úplné znění zprávy, kterou společně připravily Evropská komise (GŘ EMPL) a Výbor pro sociální ochranu, je uvedeno v dokumentu 9145/21 ADD 1 a ADD 2.

Zpráva o přiměřenosti důchodů z roku 2021

HLAVNÍ ZÁVĚRY

Zásada 15 evropského pilíře sociálních práv podporuje právo na příjem ve stáří a důchody. Jak je uvedeno v akčním plánu pro evropský pilíř sociálních práv¹, zpráva o přiměřenosti důchodů z roku 2021 vypracovaná společně Výborem pro sociální ochranu a Evropskou komisí podporuje úsilí členských států o zajištění přiměřených důchodů a minimálního příjmu prostřednictvím analýzy přiměřenosti současných a budoucích důchodů, tj. jak přispět **k zachování příjmu pro muže a ženy během jejich důchodu a jak předcházet chudobě ve stáří**. Prodlužující se délka života a zmenšující se počet obyvatel v produktivním věku budou v nadcházejících desetiletích vyvíjet tlak na evropské důchodové systémy. Ačkoli lze očekávat, že krize COVID-19 bude mít dopad na příjmy ve stáří, je předčasné dospět v této fázi k jakémukoli závěru, a daná otázka bude tedy zahrnuta v příštím vydání této zprávy. Zpráva zdůrazňuje, že:

– po desetiletí zlepšení nebylo dosaženo žádného dalšího pokroku, pokud jde o snížení rizika chudoby nebo sociálního vyloučení starších osob v EU –

1. **Chudoba ve stáří nebo sociální vyloučení od roku 2016 mírně vzrostly, přestože zůstávají výrazně nižší než v roce 2008.** V roce 2019 bylo v EU ohroženo chudobou nebo sociálním vyloučením téměř 18,5 % (16,1 milionu) osob ve věku 65 let a více, přičemž v některých zemích může tento podíl dosahovat až 50 %. Riziko příjmové chudoby u starších osob se za poslední tři roky mírně zvýšilo, zatímco míra deprivace nadále klesá. Zároveň s ohledem na předpokládaný nárůst počtu starších osob pravděpodobně vzroste absolutní počet starších osob ohrožených chudobou.

¹ Pracovní dokument útvarů Komise připojený k akčnímu plánu pro evropský pilíř sociálních práv, SWD(2021) 46 final.

2. **Příjmy starších osob se od roku 2016 mírně snížily v poměru k příjmu mladších generací, což odráží pokračující růst příjmů v produktivním věku.** Medián příjmů starších osob v EU činil v roce 2019 89 % příjmu obyvatel v produktivním věku (18–64 let), přičemž mezi jednotlivými zeměmi byly velké rozdíly. Z dlouhodobého hlediska je klíčovým faktorem pro rozdíly v příjmech mezi generacemi zvyšování úrovně vzdělání mladších generací. Ve všech členských státech se důchodové příjmy pohybují mezi třetinou a více než dvěma třetinami příjmů z práce v pozdějším věku.
3. **Na úrovni EU se v posledních deseti letech doba trvání důchodu mírně snížila, neboť věk odchodu z trhu práce v řadě členských států rostl rychleji než střední délka života.** Život v důchodu, měřený od okamžiku odchodu z posledního zaměstnání, trvá v průměru o něco málo více než 20 let, což je o něco méně než polovina pracovního života. Ačkoli mnohé země zpřísňují podmínky pro odchod z trhu práce a předčasný odchod do důchodu, tato opatření jsou stále poměrně nová a jejich plný potenciální dopad na dobu trvání důchodu nemusí být ještě jasně viditelný.

– zachování přiměřené životní úrovně po celou dobu důchodu zůstává výzvou, zejména pro ženy –

4. **Genderové rozdíly jsou ve stáří ještě výraznější.** V EU-27 jsou genderové rozdíly v chudobě ve stáří větší než v produktivním věku, přičemž nerovnost mezi důchody žen a mužů způsobená souhrnným dopadem nerovností na trhu práce je i přes mírný pokles (z 32,3 % v roce 2016) i nadále významná (29,5 % v roce 2019); mezi jednotlivými zeměmi došlo jen k malé konvergenci.
5. **Riziko chudoby ve stáří je u žen po dosažení 75 let vyšší, neboť ženy** mají delší střední délku života a často jsou bez partnera. Pozůstalostní důchody pomáhají přerozdělit příjem starším ženám, ale nepostačují k tomu, aby kompenzovaly kariérní nerovnosti.

6. **Důchodové kredity v případě přerušení kariéry v souvislosti s rodinnými důvody nebo nezaměstnaností jsou účinným nástrojem politiky na ochranu důchodových práv.**

Prognózy ukazují, že kredity za péči o děti a v případě nezaměstnanosti výrazně omezují dopad přerušení kariéry na důchodové dávky ve většině členských států a kredity za péči o závislé dospělé osoby jsou stále rozšířenější, i když rozdíly přetrvávají.

7. **Pro zachování přiměřené životní úrovně po celou dobu důchodu jsou důležité cenově dostupné a kvalitní služby zdravotní péče a služby dlouhodobé péče.** Přestože se v posledních třech letech podíl starších lidí, kteří si nemohou dovolit služby zdravotní péče, snížil, stále příliš mnoho starších Evropanů, většinou žen, si nemůže dovolit nezbytnou dlouhodobou péči; například každý třetí si nemůže dovolit domácí péči.

– přetrvávají nerovnosti v příjmech mezi staršími lidmi, ačkoli důchodové a daňové politiky mohou přispět k jejich zmírnění –

8. **Příjmová nerovnost ve stáří přetrvává, ale díky redistribučnímu dopadu důchodových a daňových systémů je ve většině členských států nižší než v produktivním věku.** V letech 2007–2019 se příjmová nerovnost mezi osobami ve věku 65 let a více v EU-27 mírně zvýšila. Míra náhrady příjmu je většinou vyšší u osob s nízkými příjmy, což podporuje sdílení zdrojů a přerozdělování mezi socioekonomickými skupinami. Daňové zacházení s penzijními příspěvky a dávkami ovlivňuje rozdělení a přiměřenost důchodových příjmů.
9. **Intenzita chudoby ve stáří se v posledních třech letech postupně zvyšovala,** což znamená, že starší lidé, kteří jsou chudí, dále zaostávají za zbytkem populace a je třeba vyvinout větší úsilí, aby se jejich příjmy zvýšily nad hranici chudoby.

10. **Minimální dávky ve stáří mohou být důležitou zárukou přiměřenosti pro osoby s krátkou kariérou nebo nízkými příjmy.** Členské státy zavedly různé systémy minimálního příjmu, které jsou často nepríspevkové a založené na potřebách. Podíl starších osob závislých na minimálních dávkách, častěji žen, zůstal v posledních třech letech obecně stabilní, zatímco v řadě zemí byla zároveň přijata nová opatření na rozšíření ochrany minimálního příjmu ve stáří.

– pracovní život bude muset být v budoucnosti delší, aby se zachovaly přiměřené důchody –

11. **Přiměřené důchody budou stále více záviset na délce pracovního života.** Z teoretických prognóz vyplývá, že ve většině členských států budou mít lidé, kteří půjdou do důchodu v roce 2059, nižší důchody v porovnání se svým pracovním příjmem než důchodci s podobnou kariérou v roce 2019. Věk odchodu do důchodu i skutečný věk odchodu do důchodu budou v nadcházejících desetiletích nadále růst, přičemž možnosti předčasného odchodu do důchodu se zmenšují, i když mezi jednotlivými zeměmi existují značné rozdíly. Předpokládané zvýšení délky pracovního života většinou zaostává za zvyšováním věku odchodu do důchodu a nepostačuje k tomu, aby se zabránilo relativnímu poklesu výše dávek.
12. **Ve většině zemí má věk pro vstup na trh práce menší vliv na výši důchodových dávek než věk odchodu do důchodu.** I když prognózy ukazují, že práce dva roky po dosažení důchodového věku by přinesla podstatné zlepšení, dlouhá profesní dráha, která začíná brzy, ale končí ve standardním důchodovém věku, což může být případ mnoha pracovníků s nízkou kvalifikací, by ve většině členských států nevedla k velmi vysokým náhradovým poměrům, což by vyvolávalo otázky ohledně toho, jak důchodové systémy odměňují dlouhou pracovní kariéru.

– důchodové systémy se vyvíjejí v důsledku měnícího se hospodářství a trhu práce a zachování jejich přiměřenosti může vyžadovat přehodnocení zdrojů financování –

13. **Přestože mnoho reforem pokračovalo v podpoře delšího pracovního života, řada členských států rovněž přijala opatření na zvýšení přiměřenosti důchodů.** Hlavní trendy reforem posledních tří let spočívaly v podpoře pozdějšího odchodu do důchodu prostřednictvím pobídek, zlepšení schopnosti zachování příjmu a inkluzivnosti důchodových systémů, včetně pokrytí nestandardní a samostatně výdělečné činnosti, pokračujícího úsilí o rozšíření záruk chudoby, jako jsou minimální dávky, a reformy důchodového financování.
14. **Výdaje na dávky ve stáří představují významný podíl HDP a celkových výdajů na sociální ochranu a v letech 2005 až 2018 zůstaly na úrovni EU v podstatě beze změny.** Dopad demografického vývoje byl z velké části kompenzován fiskálními politikami. Zatímco průměr činí 10,8 % HDP, výdaje se v jednotlivých zemích značně liší (mezi 4,6 % a 13,7 % HDP v roce 2018), což odráží různé koncepce důchodových systémů a širší systémy sociální ochrany. Ve většině členských států bylo zvýšení výdajů na důchody v tomto období zároveň spojeno s mírně nižší příjmovou nerovností mezi staršími lidmi.

15. **Koncepce daňových systémů a sociálních příspěvků, včetně jejich kritérií způsobilosti a progresivity, ovlivňuje finanční základnu důchodových systémů a jejich odolnost v měnícím se hospodářství a na trhu práce.** Zatímco dávky ve stáří v EU jsou převážně financovány ze sociálních příspěvků, v letech 2005 až 2018 bylo možné pozorovat rozsáhlý posun k financování z příjmů vládních institucí, což je do značné míry odrazem poklesu podílu vypláceného zaměstnavateli. Stárnutí obyvatelstva a změny na trhu práce vyvíjejí tlak na systémy založené na příspěvcích, a proto je nutné prozkoumat různé zdroje financování, mimo jiné rozšířením druhu příjmu používaného jako základ pro zdanění nebo přesunutím zdanění z pracovního příjmu na jiné druhy příjmu. Dosažení sociálních cílů důchodových systémů při současném zachování udržitelnosti může v členských státech vyžadovat různé přístupy k financování. Obecně byly příjmy ze všeobecného zdanění stabilnější než pracovní příjmy a jejich vyčlenění na financování sociální ochrany by mohlo přispět k základu pro financování. Stále častěji se prozkoumávají další zdroje financování, jako je daň z přidané hodnoty, která se již v některých členských státech používá, nebo environmentální daně.

S ohledem na tyto připomínky se Výbor pro sociální ochranu domnívá, že je třeba vyvinout další úsilí k provádění příslušných zásad evropského pilíře sociálních práv, jak je rovněž požadováno v akčním plánu². EU by měla i nadále podporovat vnitrostátní úsilí o zajištění přiměřených důchodů, mimo jiné prosazováním genderové rovnosti v oblasti důchodů a důchodových kreditů v případě přerušení kariéry za účelem péče. Iniciativy zaměřené na zlepšení rovnosti a ochrany příjmu během pracovního života, jako je směrnice o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem³, jakož i podpora zaměstnanosti mladých lidí a delšího pracovního života, mohou dnešním pracovníkům pomoci získat přiměřené důchody. V návaznosti na doporučení Rady o přístupu k sociální ochraně⁴ je zapotřebí trvalého úsilí o zajištění přiměřeného pokrytí a příležitostí k získání důchodových práv pro pracovníky s nestandardními smlouvami a osoby samostatně výdělečně činné, jakož i o přizpůsobení důchodových systémů potřebám flexibilní a mobilní pracovní síly.

Výbor pro sociální ochranu vyzývá k široké a otevřené diskusi o tom, jak mohou důchodové systémy spolu s širší sociální politikou, politikou zaměstnanosti a daňovou politikou podpořit přiměřené příjmy ve stáří v souvislosti se stárnutím obyvatelstva a měnícím se trhem práce. Výbor pro sociální ochranu vyzývá Výbor pro hospodářskou politiku, aby navázal na společný dokument o důchodech z roku 2019 a aby společně posoudil zjištění obsažená ve zprávě o přiměřenosti důchodů z roku 2021, zprávě o dlouhodobé péči a zprávě o stárnutí obyvatelstva.

Přiměřenost důchodů a nerovnosti vyžadují průběžné sledování a analýzu, v neposlední řadě v souvislosti s krizí COVID-19 a jejím očekávaným dopadem na trhy práce, sociální ochranu a sociální soudržnost. Výbor pro sociální ochranu a Komise proto hodlají připravit pátou zprávu o přiměřenosti důchodů, která by měla být přijata v roce 2024.

² Akční plán pro evropský pilíř sociálních práv, COM(2021) 102 final.

³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1158 ze dne 20. června 2019 o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob

⁴ Doporučení Rady ze dne 8. listopadu 2019 o přístupu pracovníků a osob samostatně výdělečně činných k sociální ochraně